

Tot aan de uiteinden van de aarde (Bonifatius)

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

Schriftlezing Oude Testament: Richteren 6, 25-32

Tweede schriftlezing: Handelingen 1, 1-11

Schriftlezing Evangelie: Matteüs 28, 16-20

Inleiding

Er zijn geen bewijzen voor, maar het is heel waarschijnlijk dat Bonifatius (672-754) ook in het Gooi het evangelie heeft verkondigd. Wij zouden dat nu niet zo gauw zeggen, maar ooit hebben gedreven missionarissen het noorden van wat nu Nederland is als de uiteinden der aarde beschouwd. Zij voelden zich door de opgestane Heer zelf gezonden om in deze afgelegen gebieden de heidenen te bekeren. Op 5 juni 754 kostte die overtuiging aan Bonifatius zijn leven toen hij bij Dokkum werd vermoord. Kan ons de passie van een man als Bonifatius vandaag nog raken?

Thema: Tot aan de uiteinden van de aarde

Gemeente van Jezus Christus, deze preek is verdeeld in vier windrichtingen. Telkens zingen we in antwoord op de overdenking bij een windrichting driemaal: 'You will be my witnesses, to the ends of the earth,' dat zal worden ingezet door de cantor.

I *Oost*

We gaan eerst naar het Oosten, want waar zouden we anders moeten beginnen. 'You will be my witnesses, to the ends of the earth', jullie zullen mijn getuigen zijn tot de einden der aarde... dat heb ik ook vorige week verschillende keren gezongen, niet alleen, maar met meer dan 500 andere christenen uit heel veel verschillende Europese kerken en niet hier in Hilversum, maar in Novi Sad aan de Donau in Servië. Ik mocht daar samen met iemand anders onze Protestantse Kerk in Nederland vertegenwoordigen. Het was een indrukwekkende ervaring. Het thema was de opdracht 'Jullie zullen mijn getuigen zijn tot aan de uiteinden van de aarde', woorden van Jezus aan de leerlingen gericht. Nu kun je die woorden heel letterlijk nemen en dat is ook gebeurd. Wat in het Oosten begon, kwam ten slotte in het Westen terecht. Als je bij Santiago de Compostella in Spanje een klein stukje verder doorloopt, kom je bij Finisterra, aan de oceaan, letterlijk het einde van de aarde. De apostel Jacobus zou de woorden van Jezus letterlijk hebben uitgevoerd. Daarom is tot op de dag van vandaag de stad die naar hem is genoemd: Santiago, in noord-Spanje zo'n belangrijk bedevaartsoord. Pelgrims die zich op de paden naar Santiago de Compostella begeven, treden in de voetsporen van gehoorzaamheid aan Christus en

zijn bereid zich te geven als getuigen van de liefde van de Heer voor mensen. Ik weet niet of iedere moderne pelgrim zich dat realiseert. Velen denken aan een sportieve activiteit, of vinden het gewoon fijn om te wandelen in de natuur en wie zou hun dat misgunnen? Maar er valt een meerwaarde te ontdekken wanneer Christus, figuurlijk gesproken met je mee mag wandelen, en dan niet eens in de eerste plaats letterlijk op de weg naar noord-Spanje, maar ook figuurlijk in die zin dat hij in je leven mag meelopen op de wegen die leiden tot het uiterste. Want ook zo, geloof ik, dat je de woorden van Jezus mag verstaan. De uitersten der aarde waar van hij spreekt, zijn niet in de eerste plaats de kusten waar het water het overneemt van het land. Het zal altijd ook en misschien wel vooral gaan om de momenten in het leven dat ons de grond onder de voeten wegzakt, dat de zekerheden van ons leven afbrokkelen en dat de angst ons om het hart slaat omdat we het gevoel hebben de voorlaatste dingen te beleven, aan de rand van het leven, sta je aan de rand van de dood. Juist dan roept de Heer ons op om in vertrouwen door te gaan, ook al loop je, om met het mooie lied van Jacqueline van der Waals te zingen, 'met gesloten ogen naar het onbekende land.'

Zingen: 'You will be my witnesses'

II *Noord*

Deze week 1264 jaar geleden, op 5 juni 754, gaf Bonifatius zijn leven aan de randen van de beschaafde wereld, in het uiterste noorden van Friesland, in Dokkum. Hij werd als Wynfreth geboren in 672 in een adellijke Engelse familie. Later gaf de paus hem bij een bezoek aan Rome zijn naam Bonifatius. In het klooster, waar hij als zevenjarig kind terecht kwam, ontdekten ze al snel met een zeer begaafde leerling te doen te hebben. Bonifatius werd priester, leraar en prediker. In 712 maakte hij de radicale keuze voor de *peregrinatio*, dat is een pelgrimage met een missie, zonder dat je precies weet waar je terecht gaat komen. In kleine bootjes werd vanuit Engeland de Noordzee overgestoken. Voorjaar 716 begon Bonifatius zijn missie onder de Friezen, juist in een onrustige tijd. Boven de grote rivieren was het in deze tijd niet veilig. Utrecht was een tijdje christelijk geweest en door de Franken bezet, maar nu in handen van de Friese heidenen. Zonder veel succes waagde Bonifatius zich

in het Friese gebied om het evangelie te verkondigen. Hij kwam waarschijnlijk ook wel hier, in het Gooi op de bodem van ons eigen Hilversum, dat natuurlijk nog niet bestond. Hij werkte onder andere in Woerden, Breukelen, Nederhorst den Berg en Tienhoven. Daarna ging hij naar wat nu Duitsland is. Een legendarisch verhaal, maar waarom zou het niet echt zijn, betreft het omhakken van de Donar-eik bij Fritzlar in Duitsland. Ongetwijfeld zagen de zendelingen zichzelf in de beelden van de bijbel en ik moet bij Bonifatius altijd denken aan Gideon die de gewijde paal omhakte, eigenlijk een fallussymbool van vruchtbaarheid en die het altaar voor de heidense godheid vernielde. Dat was geen vriendelijke en tolerante opstelling. In de roerige tijden waarin hij leefde koos Bonifatius voor de harde aanpak van Gideon. Hij werd daarbij niet alleen door God beschermd, maar ook door wapens van de Franken, die hun macht in het Friese gebied graag zagen toenemen. Daarmee is met de liefde ook de harde kant van het christendom gekomen.

Het hele verhaal van de kerstening van de Friezen en dat waren dus grotendeels onze voorouders, bleef lange tijd uiterst kwetsbaar en zocht naar stevigheid in de organisatie van kloosters en bisschopssteden. Lange tijd werkte Bonifatius in Duitsland, waar hij te Fulda een klooster stichtte. In 746 werd hij bisschop van Mainz. Maar Friesland kon hij niet vergeten en ten slotte ging de oude Bonifatius terug naar de lage landen waar hij op het vasteland van Europa begon en wijdt zich vanuit Utrecht opnieuw aan zending onder de Friezen. Maar op 5 juni 754 worden Bonifatius en zijn helpers bij Dokkum door Friezen vermoord. Hij was die dag gekomen om te dopen en riep de Frankische soldaten die hem wilden beschermen op om zich niet te verzetten, wat doet je denken aan Jezus die zijn leerlingen in de Hof der Olijven zei hun zwaard weg te doen. Ruim vijftig jaar later schreef een anonieme hagiograaf, dat Bonifatius zich bij zijn vermoording verdedigde met zijn bijbel, wat een vast motief wordt bij de afbeelding daarvan.¹

Bonifatius voelde zich door Jezus geroepen om letterlijk tot aan het uiterste van de hem bekende wereld te gaan om het evangelie te verkondigen. Hij was geïnspireerd in de Britse kloosters en beïnvloed door een oudere Keltische spiritualiteit. Terwijl hij nuchter en praktisch genoeg was om niet zonder de Frankische steun te willen opereren, was hij ook bereid zijn leven toen het erop aankwam voor het evangelie te geven. Zijn hoogste loyaliteit op aarde lag bij de paus. Maar dat hij tot het uiterste ging, kwam door zijn liefde voor Christus en ten diepste voor God.²

Zingen: 'You will be my witnesses'

III Zuid

Een opmerkelijke tegenstelling het overdenken waard was te horen in twee bijdragen op dezelfde morgen tijdens de Conferentie van Europese Kerken, die van 31 mei tot 6 juni te Novi Sad, Servië werd gehouden. Met het thema 'You shall be my witnesses', Jullie zullen mijn getuigen zijn, woorden waarmee Jezus in Handelingen 1 afscheid neemt van zijn leerlingen, kwamen meer dan 500 christenen, waaronder afgevaardigden van vele kerken uit heel Europa bijeen in de stad aan de Donau, waar de NAVO in 1999 de bruggen bombardeerden. Het symbool van de conferentie was een herstelde brug.

De predikant Meletis Meletiadis is president van de piepkleine Evangelische Kerk van Griekenland. Hij hield een warm pleidooi voor vluchtelingenopvang en kon tal van voorbeelden geven waar protestanten in het arme Griekenland de handen uit de mouwen steken en vreemdelingen helpen en huisvesten, zonder aanzien des persoons. Over de christelijke plicht tot gastvrijheid sprak ook Ignatius Aphrem II, de patriarch van de Syrisch-orthodoxe kerk van Antiochië, maar daar liet hij het niet bij. Hij sprak zijn zorg uit over de terugkeer. Hij begrijpt dat veel mensen bang zijn, vooral als het ging om het terugkeren naar Syrië en Irak. Toch riep hij ertoe op dat internationale organisaties, regeringen en kerken het in hun beleid zouden opnemen zich actief in te zetten terugkeer mogelijk te maken. Expliciet riep hij op tot het creëren van een veilige omgeving met herstelde voorzieningen in de verwoeste steden van Syrië en Irak.

Tot zijn leedwezen ziet de patriarch van Antiochië hoe het hele christendom langzaam, maar zeker, uit het Midden-Oosten dreigt te verdwijnen. Maar de crisis had, zo vertelde hij de verschillende soorten christenen in de regio die hun bakermat is, dichter bij elkaar gebracht, en dichter bij de meerderheid van de goedwillende moslims. Helaas, zo stelde hij tijdens deze grote Conferentie van Europese Kerken vast was er opnieuw een golfje van proselitisme (bekeringsdrift) aan de gang door Westerse christelijke groepen en kerken die misbruik maakten van de kwetsbaarheid van de ontwortelde Syriërs en die trachtten hun eigen geloof aan hen op te dringen. Met zijn ceremoniële herdersstaf in de hand probeerde de patriarch in de vele problemen een les te zien die God aan mensen wilde leren. Zowel verdrevenen als mensen in de gastlanden leerden gastvrijheid, naastenliefde en los te komen van hun eigen egoïsme. Voorzichtig sprak hij van de vluchtelingencrisis als de wijze waarop God een gesecculariseerd West-Europa opnieuw probeert wakker te schudden: 'Wij Syriërs hebben een Europa nodig dat sterk is in het geloof.'

Zingen: 'You will be my witnesses'

IV West

Iedereen die het verhaal van Jezus probeert te begrijpen en wil doorvertellen doet er iets mee, voegt er iets aan toe, vertaalt het, voor telkens weer andere toehoorders, in een andere context. Zeker, de bijbel zelf reikt ons sleutelwoorden aan als heer, leraar, profeet, messias, genezer, exorcist, zoon van God, zoon des mensen, hogepriester, verlosser, Woord, licht der wereld, waarheid, wonderdoener en ga zo maar door.³ Maar dat zijn stuk voor stuk zelf ook namen die voortkomen uit een bepaalde tijd, plaats en cultuur. De een voelde zich door de ene naam aangesproken, de ander door de andere naam. Niemand gebruikte alle namen tegelijk. Steeds werden er keuzes gemaakt. Dat was en is geen willekeurig proces. Wij mogen geloven dat met de heilige Geest een oprecht actualiseren van de boodschap wordt aangeduid. Daarbij gaat het in de balans van de doorgegeven Christusbeelden om een dynamische balans van geloof, hoop en liefde, die in de wereld op hun plaats vallen in gerechtigheid en vrede. Verzoening in de wereld en verzoening met God, worden in Christus onlosmakelijk op elkaar betrokken. Dit is een proces van genezing zonder einde.

Er is geen vorm van doorgeven, traditie, die alleen maar onbemiddeld doorgeeft. Dat bestaat niet. Dat betekent dat niemand een niet geïnterpreteerde Jezus heeft om te verkondigen. Je ziet het al in de bijbel zelf. Waarom zouden er zoveel brieven nodig zijn in het Nieuwe Testament, waarom vier evangeliën, waarom al die verschillen in de verhalen, als er niet telkens

opnieuw stappen werden gezet in een levend en dus levendig verkondigingsproces? Ik heb wel eens een dominee horen zeggen, uit eerbied voor de bijbel: We moeten ophouden de bijbel te interpreteren. Het was goed bedoeld, denk ik, maar ik denk ook dat deze dominee niet heeft beseft dat dit onmogelijk is. Je kunt het geloof niet doorgeven als een steen. Iedereen die getuigt van de liefde van God voegt daaraan iets toe van zichzelf en dat is precies de bedoeling. Zo stond Jezus zelf in de wereld.

Zingen: 'You will be my witnesses'

Amen.

Uitzending en zegen

Als jullie vanhier gaan, weet het gezegende mensen te zijn. Jullie zijn gezegend met een heer Jezus Christus, die in de wereld Gods liefde letterlijk belichaamde. Wij mogen vertrouwen dat dit in de figuurlijke zin nog altijd doorgaat. U en ik, wij zijn aan elkaar gegeven om samen het levende lichaam van Christus te zijn, gisteren, vandaag en morgen, tot aan de uiteinden der aarde.

De genade van Jezus Christus,
de liefde van God,
de gemeenschap van de heilige Geest,
is met jullie allemaal.
Amen.

Noten

¹Het kwetsbare Utrecht werd op dat moment geleid door Eoba, een wijbisschop (zonder eigen standplaats). De Franken kwamen, veel betekend na de moord meteen met een strafexpeditie en opleggen van een tiende van de landopbrengst t.b.v. Utrecht. In 760 wordt door Willibald een eerste *Leven van Bonifatius* geschreven.

²Enige literatuur: Weiler, A.G., *Willibrords missie. Christendom en cultuur in de zevende en achtste eeuw*, Hilversum 1989. In dit boek de twee belangrijkste bronnen: vertaald door P. Bange: Alcuin, *Het leven van aartsbisschop Willibrord*. En: Beda Venerabilis, *Uit de kerkgeschiedenis van het volk der Angelen*. Jelsma, A., *De blaffende hond. Aspecten uit het leven van Wynfretth Bonifatius*, 's-Gravenhage 1973. Romain, W.-P., *Bonifatius. Grondlegger van Europa*, Baarn 1991. Blok, D.P., *De Franken in Nederland*, Bussum 1994. Moorsel, P.P.V. van, *Willibrord en Bonifatius*, Bussum 1968. Selderhuis, H., *Handboek Nederlandse kerkgeschiedenis*.

³Brinkman, M., *De niet-westerse Jezus. Jezus als bodhisattva, avatara, goeroe, profeet, voorouder en genezer*, Zoetermeer 2007, 27-28.

Figuur 1: Bonifatius hakt eik om (Duitse schoolplaat)